

DZINTARS TILAKS

M+A

DZINTARS TILAKS

M + A

ZNAIGZNE

821.174-31
Ti 310

Natālijas Kugajevskas vāka dizains.
Vāka zīmējuma autors *Toms Kalninskis*

Dzintars Tilaks

M+A

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*
Redaktore *Gundega Sēja*
Korektore *Zinta Stikute, Elīna Vēja*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4182.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.
Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Dzintars Tilaks, 2021
© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2021
ISBN 978-9934-0-9728-7

1. DIENA

Tētis piegāja pie loga, pastiepa roku, kurā bija automašīnas pults, un lejā stāvošais “pelēcis” priecīgi piemiedza ar dzeltenajām ačtelēm.

Aiziet! Pietiek čammāties, laižam!

Marts jau pēc mirkļa ar mugursomu bija gaitenī, jau trepju laukumā, jau lejā noklaudzēja parādes durvis, desmit soļi, un viņš atslīga mašīnas aizmugures sēdekli.

Beidzot. Ātrāk prom no šīm telpām, kas jau apnikušas līdz kaklam. Prom! Attālinātā mācīšanās tikai sākumā bija aizraujoša. O, varēšu neiet uz skolu! Urā, nav vairs tik agri jāceļas! Oho, kaut kas jauns! Bet tagad? Bēē, nevaru izturēt! Gribu, lai būtu kā agrāk! Nu vismaz – gandrīz kā agrāk.

Sākums, attālināti mācoties, bija kā lielais nezināmais – kas nu tagad notiks, kā tas būs iespējams –, bet pēc tam, kad viss bija apgūts, arī skolotāji, pieraduši pie jaunajiem apstākļiem, kļuva arvien prasīgāki, un attālinātā mācīšanās sāka parādīt savus mīnus. Sākumā sekmes pat uzlabojās, bet tagad atkal bija vecajā līmenī, dažreiz pat noslīdēja zem tā. Pēc tam sekoja pamatīgs apnikums, liels slinkums, vienkārša nevēlēšanās, uzmācīgs nogurums un galu galā riebums, mācoties dienu no dienas vienam pašam četrās sienās. Marts apzinājās, ka pirmo reizi viņš ir noilgojies pēc skolas. Jā! Noilgojies! Ne jau pēc klases telpas un gaitenīem, bet pēc draugiem un reāli klases priekšā stāvošiem skolotājiem. Bet izskatījās, ka līdz mācību gada beigām

nekas nemainīsies. Tas vēl būtu sīkums – nav jāgaida ilgi, bet bija vēl kas, ko atklājot likās dīvaini: kā tas iespējams? Mājās visu šo laiku viņi bija kopā – tētis, mamma un Marts. Varētu domāt – normāli, beidzot viņi ir mājās visi vienā laikā, kas agrāk bija retums. Bet cauru dienu... un nakti... un vēl dienu... nedēļu... mēnesi... vairākus mēnešus... nelielā dzīvoklī...

Ā-ā-ā! Par daudz! Kas to būtu domājis, ka arī tas var pamatīgi apnikt, – klusu pie sevis prātoja Marts, gaidot, kad beidzot visi būs sakāpuši un varēs braukt. Patiesībā viss ir apnicis. Istaba apnikusi kā vēl nekad. Apnikušas sliktās ziņas, biedēšana ar vīrusiem un bailes, kas nu arī vecākus bieži vien bija pārņēmušas (viņi gan to centās slēpt), strīdēšanās sociālajos tīklos, tie aizskarošie posti, tas viss... Apnicis draugus satikt pa vienam un tikai uz vienu stundu (vecāku ideja). Apnikuši aizrādījumi, kāpēc man nav sejas maskas, skolēna apliecības uzrādīšana, ik reizi ieejot veikalā, ka man vēl nav trīspadsmīt. Tāpēc vienkāršāk bija sākt nēsāt masku, jo pēc pusgada man šā vai tā būs trīspadsmīt. Bet vispār jau labi – laikam izskatos vecāks. Ar brillēm cilvēki parasti izskatoties vecāki (tētis teica).

Tētis atvēra bagāžnieku un iekrāva divas somas, tad apsēdās pie stūres. Pēc trim minūtēm klāt bija arī mamma. Izskatījās, ka no steidzīgās kravāšanās mazliet piesarkusi, apsēdās blakus tētim, pagriezās pret Martu, uzsmaidīja, bet pēkšņi, izmainījusi sejas izteiksmi, iesaucās: – Telefons! – un izmetās no mašīnas. Pēc pāris minūtēm bija atpakaļ un aizsusies piebilda: – Kamēr atradu... bija uz veļas mašīnas. Dīvaini...

– Labi, ka ne ledusskapja saldētavā, – tētis zobgalīgi nočukstēja, iedarbināja mašīnu un tūdaļ pat noslāpēja. – Joh... kompja lādētājs palika tīklā! Goda vārds! Gandrīz aizmirsu.

– Bet tu, Mart, tiešām visu paņēmi? – mamma, it kā gaidot, ka Marts arī būs kaut ko aizmirsis, jautāja. – Padomā labi! Mēs būsīm prom četras dienas. Vismaz četras. Mācībām ir viss? Jaka ar kapuci? Krāsu kaste? Siltās botas? Un tā tava kamera? Neaizmirsi?

Marts pārlicinoši pamāja ar galvu.

Vēl minūtes piecas, un mašīna beidzot izkustējās no vietas, Marts uzlika austiņas, ieskanējās ritmiska instrumentālā mūzika, atļaidies viņš vēroja garām skrienošo daudzstāvu ēku augšējos stāvus, trolejbusu vadus un lielformāta reklāmas.

Beidzot. Jā! Vismaz kaut kas. Pusotras stundas brauciens, un mēs būsīm savā mājā pie jūras. Tas nekas, ka ir aprīļa vidus, laiks vējains un diezgan auksts, tomēr tā būs cita vide, cits skats pa logu un vispār... Mamma teica, ka pie jūras noteikti būs siltāks un lietus arī nav gaidāms.

Māju nosaukums ir “Vētras”, – parasti, kad viņi ir tur, laiks ir kolosāls un nekādu vētru nav, vismaz Marts tādas nevarēja atcerēties. Lai gan pēc dažāda laba izgāzta koka spriežot, kāda vētra tomēr ir bijusi, kamēr viņu tur nav. Ikdienā savu māju viņi tā nesauc, nekad neteica: brauksim uz “Vētrām”. Viņi to sauca par jūras māju, tā likās mierīgāk.

Satiksmes burzmā mašīna vēl nebija tikusi ārā no centra, kad mamma jau paņēma savu lielo auduma somu un no tās izcēla biezu papīru kaudzi.

Sākas. Marts ar skatienu novērtēja mātes darbošanos. Jauns rekords. Parasti tas notiek, kad esam izbraukuši no pilsētas.

Mamma ir redaktore. Tas nozīmē, ka viņa nemitīgi lasa kaut kāda romāna vai stāsta manuskriptu, labo kļūdas, atzīmē neveiklās vietas, pārbauda minētos faktus, īsāk sakot –

izlaiž visu caur savu “kontroles orgānu” (tā viņa pati saka), lai pēc tam pārrunātu ar autoru, kas un kur būtu mazliet jāpielabo. Jo mazāka pieredze autoram, jo vairāk kļūdu, jo vairāk darba. Vēl mamma saka: jo jaunāks autors, jo jūtīgāks, vajag tā – saudzīgi...

Marts pēkšņi atcerējās, kā skolotāja uzdeva analizēt vairāku vārdu nozīmi. Pirms pāris dienām viens no tādiem vārdiem bija “vājība”. Kas ir vājība? Kaut kas slikts? Arī, bet ne vienmēr. Ir labas un sliktas vājības. Tas īsti nav arī hobijs, tā ir tāda tieksme uz kaut ko. Tas nav arī ieradums, tā ir aizraušanās. Rakstura vājums, nespēja kaut kam pretoties. Piemēram, vājība var būt kriminālseriāli, šokolādes saldējums vai kaut kas daudz lielāks.

Martam tā vien likās, ka mamma darbs varētu būt arī viņas vājība, jo viņa nespēj to nolikt malā, viņu tas piesaista un viņa savai vājībai nevar pretoties.

Darbs kā vājība? Interesanti. Vajadzētu noskaidrot, vai tā mēdz būt. Marts pasmaidīja, domādams par mamma vājību – biezo aprakstīto lapu kaudzi.

Viņai ir savi ieradumi. Piemēram, viņa nelasa tekstu datorā, viņai patīk manuskriptu izdrukāt (romāns var būt piecsimt lapu pušu biezs!) un staipīt to līdzī, lai varētu izmantot laiku un... pastrādāt. Tad viņa vienu daļu no topošās grāmatas noliek klēpī, paņem zīmuli un... sāk grauzt, lasot tekstu. Ja zīmulis ir ar dzēšgumiju galā, tad viņa iekožas zīmuli no sāniem (dzēšgumija mutē ir pretīga!). Ja lasītajā tekstā gadās kāds interesants citāts vai pilnīga aplamība, viņa bez jebkāda ievada to tūdaļ nolasa pārējiem. Mamma nekad nesaka, kas ir autors, gluži kā ārsts, viņa neizpauž pacienta vārdu, tikai atļauj novērtēt kādu teikumu.

Arī tagad, izņēmusi zīmuli no mutes, viņa ievilka elpu un tā, lai visi dzird, nolasīja:

– “Viņš bija pārāk uzkaršis, un es baidījos par savu jauno kleitu.” Uzminiet, kas ir “viņš”!

Tētis mirkli padomāja un minēja: – Kādas dāmas karstasinīgs mīlākais?

Marts visu dzirdēja, izņēma ausiņas un skaļi minēja: – Gludeklis?

– Jā! Gludeklis! Viņš ir gludeklis! Dzīvs gludeklis! Nevis “tas”, bet “viņš”, – mamma smiedamās atbildēja, iesmējās arī tētis, tad aprāvās.

– Tu mājās kaut ko gludināji. Vai gludekli izslēdzi?

– Jā. Protams. – Mamma strauji atbildēja, bet kļuva domīga.

– Goda vārds? Ida, tu tiešām kontaktu izrāvi? – tētis nelikās mierā. Šo “goda vārds” viņš lietoja visās izteiksmēs, gan apgalvojot, gan jautājot, gan brīnoties. Laikam tāpēc, ka viņš ir jurists, vīrs un vārds, goda vārds, gods kalpot un visādi citādi... Godīgs? Noteikti.

– Laikam. Es parasti izslēdzu.

Tētis uzmeta ilgāku skatienu mammai. Viņa iesmējās. – Joks! Nuja, izslēdzu! Atceros: ar visu vadu saritināju un nocēlu no gludināmā dēļa.

Tētis atviegloti uzelpoja vai vismaz tēloja, ka noticējis.

Mammas darbs noteikti bija viņas vājība numur viens, pie sevis domāja Marts. Otra viņas vājība visbiežāk atradās viņai klēpī, kad tur priekšā nebija papīru kaudze. Otra viņas vājība... Marts palūkojās uz to, kas gulēja viņam blakus aizmugures sēdekli.

Balts, pūkains, neliels suns. It kā sajutis, ka Marts pievērsās viņam, suņuks pavēra acis un pāris reižu paluncināja asti.

Bichon á poil frisé pēc dokumentiem, pilnā vārdā Gotfrīds Bišons Frise, ir sešus gadus vecs suņu puika, mammas

mīlulis, luteklis, kurš dažreiz lieliski novērš mamma pārāk lielo uzmanību pret Martu, tādēļ arī Marts jau sen Gotfrīdu ir novērtējis kā pilntiesīgu ģimenes locekli, kura loma nebūt nav tik maza.

Kāpēc Gotfrīds? Tas ir ļoti dīvains stāsts. Kad mamma bijusi maza – mācījusies pirmajās klasītēs –, bieži vien kopā ar savu vecomammu gājusi uz kapiem, kur apglabāti mammas vecvecvecāki. Tieši blakus viņu dzimtas kapam atradās sens piemineklis bez gadskaitļiem. Bet arī bez tiem bija skaidrs, ka melnais akmens piemineklis uzstādīts apmēram pirms diviem gadsimtiem (tā teikusi vecāmamma). Uz pieminekļa gotiskā rakstā bija vien: *Gottfried Kirchenhugel*. Vecāmamma Idai teikusi, ka tas, iespējams, bijis kāds sens vācu muižkungs vai arī amatnieks, bet varbūt vienkārši godavīrs, kuram uzlikts tik dārgs piemineklis. Vecāmamma viņu saukusi par Gotfrīdiņu. Kad nāca uz kapiem pie savējiem, atnesusi arī Gotfrīdiņam kādu puķi vai sveci. Nogrābusi lapas pie savējiem, tad pie Gotfrīdiņa. Un tā vienmēr. No tiem laikiem Idai iepaticies vārds Gotfrīds. Vēlāk skolas laikā viņa uzzināja, ka vēl viens Gotfrīds ir bijis labs cilvēks – Johans Gotfrīds Herders, vācu filozofs, literāts, kurš tulkoja latviešu tautasdziesmas vācu valodā, cienīja latviešu kultūru un nosodīja latviešu zemnieku apspiešanu no vācu iekarotāju puses.

Tētis zināja, ka mamma ilgojas pēc kucēna, un reiz dzimšanas dienā viņai to uzdāvināja. Mazais *bichon á poil frisé* jeb vienkārši frizē bišons līdzinājās apaļai sniega pikai. Protams, kucēns par godu visiem labajiem Gotfrīdiem uzreiz tika nokristīts par Gotfrīdu. Taču ar laiku radās problēmas, jo mamma suni sauca: Gotiņ, Gotiņ! Mājās!

Tētis teica, ka tas izklausās it kā mamma dzītu mājās govīs, kaimiņi var pārprast un vispār... kaut kā tā... Mamma

aizdomājās un, iekams suns vēl nebija pieradis pie sava vārda, to saīsināja no Gotfrīda uz Frīdi. Un, kā par brīnumu, arī kucēnam nekas nebija pretim. Frīdis. Tad jau pilnā vārdā būtu jāsauc Bišons Frizē Gotfrīds Frīdis. Baigi nopietni un par garu. Vienkārši Frīdis.

Tagad, pēc sešiem gadiem, iepazinis cilvēku ģimeni “līdz kaulam”, zinādams katru paradumus un garastāvokļa izpausmes, Frīdis spēja nolasīt pat domas. Šorīt, piemēram, kad visi vēl tikai brokastoja un nebija sākuši kravāt somas, nebija pat skaļi pieminējuši gaidāmo braucienu, Frīdis jau bija gatavs – viņš sēdēja pie ārdurvīm, cik vien var tuvu savai pastaigu pavadiņai, un nepacietīgi ar rējienu steidzināja: nu taču...

Viņi jau ilgāku laiku brauca pa Tallinas šoseju, taču laikapstākļi neuzlabojās – brāzmainais vējš tikai pieņēmās spēkā, retas lietus lāses sitās pret stiklu, un Marts iedomājās, ka pēc stundas vai mazliet vairāk viņam it nemaz negribēsies izkāpt no mašīnas. Arī mamma vienu otru reizi bažīgi paskatījās ārā pa logu.

– Nekas. Būs labi. Iekurināsim kamīnu, uzspēlēsim kādu galda spēli... – viņa centās uzmundrināt pārējos. Pēc galda spēles pieminēšanas tētis aši uzmeta mammai skatītienu, lai saprastu, cik nopietni tas ticis domāts.

– Jānoņem slēgi, jāpārbauda ūdensvads, jāizvēdina telpas, jāsanes malka, kamīns jāiesilda pakāpeniski, – tētis uzskaitīja neatliekamās darbus, attālinot domu par galda spēlēm.

– Labi jau labi, Raiti, visu pamazām, nekur nav jāsteidzas, – mamma samierinoši teica un pasmaidīja. – Es brīnos, ka tu vispār varēji izrauties uz četrām dienām. Tagad pa īstam izbaudīsi, ko nozīmē attālināts darbs, nevis aizskriešana uz biroju ik pēc dienas, lai kaut ko paķertu.